

ALMAN ASKERİ MİSYONUNUN OSMANLI ASKERİ İLE İLK KRİZİ:YARBAY VON SCHLICHTING'İN NEFER BAYRAM TARAFINDAN KATLEDİLMESİ*

THE FIRST CRISIS OF THE GERMAN MILITARY MISSION WITH THE OTTOMAN SOLDIER:THE ASSASSINATION OF LIEUTENANT COLONEL VON SCHLICHTING BY PRIVATE BAYRAM

Murat KARATAŞ , Emre BİRCAN*****

Geliş Tarihi/Received:27.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted:07.07.2023

KARATAŞ, Murat- BİRCAN, Emre, (2024), "Alman Askerî Misyonunun Osmanlı Askeri İle İlk Krizi: Yarbay Von Schlichting'in Nefer Bayram Tarafından Katledilmesi ", Belge Dergisi, S.27, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2024/1, ss. 209-223.

Öz

Osmanlı Devleti'nin 18'inci yüzyılda Prusya ile askerî alanda başlayan ilişkileri zaman içinde gelişme göstermeye başlamıştı. Özellikle II. Abdülhamid'in tahta çıkışı ve ardından yaşanan 93 Harbi sonucu askerî alanda döneminin en güçlü kara ordusuna sahip Almanya ile görüşmeler yapılmış ve bunun sonucunda 1918 yılına kadar sürecek Türk-Alman askerî ittifakının temelleri atılmıştı. II. Abdülhamid döneminde Kaehler ile başlayan Almanya'dan ilk defa anlaşma yoluyla askerî misyon heyeti getirilme süreci, Goltz ile devam etmişti. İlk olarak askerî okulları düzenlemek için gelen Goltz, Kaehler'in ölümüyle birlikte askerî misyon heyetinin başına geçmiş ve zaman için Osmanlı ordusunda oluşacak Goltz Paşa efsanesine başlangıç yapmıştı. Goltz'un askerî misyon heyeti başkanı olması, tüm Osmanlı ordusuna yapışal olarak nüfuz etmesinin önünü açmış ancak görevinin son bulunduğu tarihte istediği çalışma ortamını tam anlamıyla sağlayamamıştı. 1908 yılından itibaren Alman ıslah heyetinde bulunan kişilerle Osmanlı ordusunda bulunan askerler daha etkin çalışma ortamı bulmuştu. Bu etkin çalışmanın sonucunda da birtakım anlaşmazlıklar baş göstermeye başlamıştı. Bu anlaşmazlıkların dışı vurumu ise Kaymakam Schlichting'in, Bayram isimli bir asker tarafından vurulması sonucu açığa çıkmıştı. Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa konuya askerî gözle yaklaşmış; Kaymakam Schlichting'i vuran nefer Bayram, askerî ceza kanuna göre idam edilmişti. Birinci Dünya Savaşı'nda sıklıkla görülen Alman-Osmanlı askeri arasında yaşanan anlaşmazlıklar, Kaymakam Schlichting'in Arnavut bir asker olan Hacı bin Bayram tarafından vurulmasıyla fiili olarak başlamıştır. Pişman olması nedeniyle katilin affedilmesini Almanlar önermesine rağmen Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa, bu cinayetin ordu içerisinde disiplinsizliğe neden olacağı endişesini taşımıştır. Neticede Nefer Bayram'ın kurşuna dizilerek idam edilmesi kararı padişah tarafından onaylanmıştır. Bu olay, özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan ve iki müttefik devlet askerleri arasında yaşanan anlaşmazlıkların, simgesel ilk fiili olayı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Alman Askerî Heyeti, Von Der Goltz, Von Schlichting, Mahmut Şevket Paşa, Osmanlı Ordusu.*

* Bu makaleye Murat Karataş %60, Emre Bircan %40 oranında katkıda bulunmuşlardır.

** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, muratkrats@yahoo.com, (<https://orcid.org/0000-0003-3581-0735>).

*** YL. Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, emre.bircan@outlook.com, (<https://orcid.org/0000-0001-9476-8755>).

Abstract

The relations of the Ottoman Empire with Prussia, which began in the military field in the 18th century, had begun to develop over time. Especially as a result of the ascension of the Abdulhamid the Second to the throne and the subsequent Ottoman-Russian war, negotiations were held with Germany, which had the strongest land army of its era in the military field, and as a result, the foundations of the Turkish-German military had been laid and this alliance will last until 1918. The process of bringing a military mission delegation from Germany for the first time by an agreement, which started with Kaehler during the reign of Abdulhamid the Second, continued with Goltz. Goltz, who first came to organize military schools, became the head of the military mission delegation after Kaehler's death and started the legend of Goltz Pasha that would be formed in the Ottoman army for a time. Goltz's position as the head of the military mission delegation paved the way for him to structurally affect the entire Ottoman army, but he could not fully provide the working environment he wanted by the end of his term. Since 1908, the people in the German Correctional Committee and the soldiers in the Ottoman army had found a more effective working environment. As a result of this effective work, some disagreements began to appear. The expression of these disagreements was revealed as a result of the shooting of District Governor Schlichting by a soldier named Bayram. Minister of War Mahmud Şevket Pasha approached the issue with a military perspective; Private Bayram, who shot District Governor Schlichting, was executed according to the military penal code. The disagreements between German and Ottoman soldiers, which were frequently seen in the First World War, actually started with the shooting of District Governor Schlichting by Hacı bin Bayram, an Albanian soldier. Although the Germans suggested that the murderer be pardoned due to his remorse, the Minister of War, Mahmut Şevket Pasha, was concerned that this murder would cause indiscipline within the army. As a result, the decision to execute Nefer Bayram by firing squad was approved by the sultan. This event was to be the first actual symbolic event of the disputes between the soldiers of the two allied states during the World War I.

Keywords: *German Military Delegation, Von Der Goltz, Von Schlichting, Mahmut Şevket Pasha, Ottoman Army.*

Giriş

Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki ilk ilişki 1721 yılında I. Frederick Wilhelm'in krallığı döneminde başlamıştır.¹ Bu ilk temasın ardından 20 yıllık bir ara dönem ile birlikte 1740 yılında II. Frederick'in tahta geçişinin ardından Prusya, Avusturya'ya karşı kendisine yardımcı olması yolunda Fransız ve İsveç elçileri üzerinden Osmanlı Devleti'ne teklif götürüldüyse de Osmanlı Devleti bu teklife sıcak yanaşmamış; ancak Avusturya ve Rusya'ya karşı bu devletin yardımını ilerleyen dönemde almak için Prusya ile bir ticaret anlaşması yapmıştı.² İlk anlaşmanın ardından iki devlet arasında elçilikler açılarak ilişkiler daha da kuvvetlendirilmişti. III. Selim'in tahta geçişinin ardından ise 1790 yılında ilk defa bir Hristiyan devletle, iki tarafın birbirini korumasına dayalı bir anlaşma yapılmıştı.³

III. Selim tahta çıktığı sırada devam eden Osmanlı Devleti-Rusya- Avusturya savaşının 1792 yılında bitiminin ardından Osmanlı Ordusunun modernizasyonu (Nizam-ı Cedid) çalışmalarına başlayan III. Selim'in isteği üzerine kara birliklerini denetlemek üzere Almanyalı Albay von Goetze 1798 yılında İstanbul'a gelerek birlikleri denetlemişti.⁴ III. Selim'in giriştiği bu harekete yeniçeri ve ulema tarafından karşı durulması ve bu hareketin 1807 yılında son bulmasıyla birlikte, Alemdar Mustafa Paşa'nın gayretleriyle tahta geçirilen II. Mahmut, 1826 yılında yeniçeri ocağını kaldırmıştı. Bu sayede Avrupa tarzı reformları sürdürmek için müsait bir alan bulmuştu. İlk olarak Fransa'ya başvuran II. Mahmut diplomatik engeller nedeniyle bir sonuç alamamış; ancak 1835 yılında Prusya Kralı III. Frederick Wilhelm'den ordunun ıslahı için bir heyet göndermesini istemişti.⁵ Bu sırada Yüzbaşı Moltke ve Teğmen von Berg, planladıkları bir gezinin son durağını oluşturduğundan İstanbul'da bulunuyorlardı. Osmanlı Devleti'nin isteği ve Prusya elçisinin Moltke ile Serasker Hüsrev Paşa'yı tanıştırmasıyla Moltke, Prusya Devleti'nin izniyle İstanbul'da kalarak çalışmalara başlamıştı.⁶ Dört yıl Osmanlı hizmetinde görev yapan Moltke burada Osmanlı ordusunun geliştirilmesinin yanı sıra planlar ve haritalar hazırlamış; hatta Nizip Savaşı'na da katılmıştı. Böylece Osmanlı ordusunda ilk defa anlaşma yoluyla yabancı askerler istihdam edilmişti.

Bu heyetin geri dönüşünün ardından Abdülmecid ve Abdülaziz devirlerinde de Prusyalı subaylar istihdam edilmeye devam edildi. Ancak bunlar bir heyet şeklinde değil Prusya ordusundan ayrılan veya Müslüman olarak Osmanlı ordusuna katılan kişilerdi.⁷ 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı, Almanya ve Osmanlı Devleti arasındaki askerî transfer sisteminin yapısal olarak dönüşümünü gerçekleştirdi. Böylece savaştan yenik ve perişan halde çıkan Osmanlı Devleti, döneminin en önemli askerî yapısına sahip Almanya'dan askerî transfer sürecini belirli bir sistematiğe bağlamaya başladı.

1 Kemal Beydilli, Büyük Friedrich ve Osmanlılar, 18. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münasebetleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1-2; Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi Cilt: IV; Kısım: II, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011, s. 232.

2 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Osmanlı Tarihi Cilt: IV; Kısım: I, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2011, s. 345-347.

3 K. Beydilli, Büyük Frederick, s.67; E. Karal, Osmanlı Tarihi, s. 236.

4 Lothar Rathmann, Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi, Çev. Ragıp Zaraklı, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1976, s. 31; Jehuda L. Wallach, Bir Askerî Yardımın Anatomisi, Çev. Fahri Çeliker, ATESE Yayınları, Ankara, 1985, s. 7.

5 Wallach, a.g.e, s.9; Necmettin Alkan, "II. Abdülhamid Devrinde İstihdam Edilen İlk Alman Askerî Heyetinin Komutanı Otto Von Kahler ve Her İki Tarafın Beklentileri", Tarih Dergisi, S. 43, (2006), s. 140-141.

6 N. Alkan, a.g.m, s.141; Helmuth Von Moltke, Türkiye Mektupları Çev. Kemal Vehbi Gül, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1967, s. 13; L. Rathman, Alman Emperyalizminin, s. 32.

7 N. Alkan, "II. Abdülhamid Devrinde", s.142; "Rathman eserinde Moltke'nin dönüşünden beş yıl sonra İstanbul'a Prusyalı albay von Kuczkonksi'nin polis teşkilatını yeniden düzenlemek için gönderildiğini belirtir." Bkz. L. Rathman, a.g.e, s. 32.

ANLAŞMALAR YOLUYLA GELEN ALMAN ASKERİ HEYETLERİ

Osmanlı ordusunun modern bir yapıya ulaştırılması için Almanya'dan en çok heyetin geldiği dönem, II. Abdülhamid'in padişahlığı sırasında olmuştur. 1877-1878 savaşı sonrası alınan ağır mağlubiyet neticesinde harekete geçen II. Abdülhamid, Osmanlı toprakları üzerinde emperyalist emelleri İngiltere ve Fransa'ya göre az olduğu değerlendirilerek birliğini yeni kurmuş ve devrinin en iyi kara ordularına sahip Almanya'dan Osmanlı ordusunu ıslah etmek üzere 1880 yılında askerî heyet göndermesi isteğinde bulunmuştur.⁸ Bu isteğin ardından Osmanlı Devleti tarafından bir kontrat hazırlanarak⁹ Almanya'ya gönderilmiştir.¹⁰

Bir askerî heyet gönderilmesi için II. Abdülhamid'in 1881 yılında tekraren Almanya'ya istekte bulunmasının ardından 1882 yılının nisan ayında Albay Kaehler'in bulunduğu dört kişilik bir heyetin İstanbul'a gönderilmesine izin çıkmıştı.¹¹ Böylece Kaehler'in başında olduğu heyet, mayıs ayında yola çıkarak haziran ayında İstanbul'a ulaşmış ve padişahın huzuruna çıkarak göreve başlamıştı.¹²

Kaehler Heyeti, askerî okullar, piyade, topçu ve deniz sınıflarında yapılacak işlere dair birçok rapor sunmuştu. Ancak heyetin başkanı Kaehler 1885 yılında ölümü, uygulamaları aksatmıştı. Nitekim II. Abdülhamid'in vehmi ve orduda bulunan bazı üst rütbeli subayların konumlarını kaybetmek istememeleri, orduda bulunan kadroların eğitim yetersizliği, mali sıkıntılar gibi sebepler, yapılacak reformların neredeyse çoğunluğunun kâğıt üzerinde kalmasına neden olmuştur.¹³

1883 yılında askerî okullara bir eğitmeninin atanması için Padişah II. Abdülhamid tekrardan Almanya'ya başvurmuştu. Bu amaçla Alman Genelkurmayı bu tarihten sonra Osmanlı ordusu komuta kademesi içinde büyük bir yer edinen Colmar von der Goltz'u bu görev için aynı tarihte Osmanlı Devleti'nde görevlendirmişti. Goltz'un bu göreve

8 J. L. Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 24; Yavuz Özgüldür, "Yüzbaşı Helmut Von Moltke'den Müşir Liman Von Sanders'e Osmanlı Ordusunda Alman Askerî Heyetleri", OTAM, Cilt:IV, Sayı: IV, 1993, s.301;Yavuz Özgüldür, Türk – Alman İlişkileri (1923-1945), Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 7-10.

9 "Bu kontratta gelecek heyete 25.000 Frank yıllık ücret, altın olarak verilecek; rütbelere göre Osmanlı subaylarıyla aynı oranda tayin hakkı verilecek; taşra görevlerinde bir Osmanlı subayından iki kat fazla yolluk, İstanbul'a gelişlerinde iki katı ve üçüncü yılın sonunda Almanya'ya geri dönüşlerinde dört kat yolluk alacaklardır. Kontratları üç sene olacak, görevleri sırasında askerlik yapamayacak duruma gelecekleri bir olay başlarına gelirse Tekaüd-i Askerî Nizamnamesi gereğince kendilerine tekaüt maaşı bağlanacak ve kanunda belirtilen maaşın bir buçuk katı olacaktır. Ölümle neticelenen olaylarda maktulün hanımına ölene kadar çocuklarına ise 21 yaşına kadar emeklilik maaşının yarısını altın olarak Osmanlı Bankasından alacaklardır. Subaylar işledikleri suçlar ve cinayetlerde kendi ülkelerindeki yasalara göre yargılanacaklardır. Subaylar ilk geldiklerinde maaşlarının iki misli gidişlerinde ise dört mislini yolluk olarak verilecek, görevli buldukları Osmanlı Devletinin menfaatlerine aykırı harekette bulduklarında kontratları fesh edilecek ve hizmetten ihraç edilecektir, zabıtlar sınıf ve rütbelere göre Osmanlı ordusu üniforması giyeceklerdir." Maddeler için bkz. Kemal Beydilli, "II. Abdülhamid Devrinde Gelen İlk Alman Askerî Heyeti Hakkında", Tarih Dergisi, 1979, s:32, s.486-487; N. Alkan, "II. Abdülhamid Devrinde", s. 158.

10 Bu kontratın Almanlar tarafından da onaylanmasına rağmen İngilizlerin bu tür bir yardıma karşı çıkmaları üzerine Osmanlı Devleti'nin gelecek ıslah heyetini iki yıl daha beklemesi gerekmişti. Bkz. J. L. Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 27; Kemal Beydilli, "II. Abdülhamid Devrinde", s. 488.

11 "Bu sırada mayıs ayında Berlin Sefirine gönderilen telgrafta ise Almanya'dan gönderilmesine izin çıkan heyetin bir an önce gönderilmesi istenmişti." Bkz. BOA, Y..PRK. HR.. 6-26

12 J. L. Wallach, Bir Askerî Yardımın, 31-33; İlber Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda, Alman Nüfuzu, Timaş Yayınları, İstanbul 2016, s. 105-106; L. Rathman, Alman Emperyalizminin, s. 33.

13 Naci Yorulmaz, Büyük Savaşın Kara Kutusu, Kronik Kitap, İstanbul 2018, s. 124-125; Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda, s. 107; Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 35-41; Hidayet Kara, Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Kara Ordusu (1876 – 1908), TTK, Ankara 2020 s. 42-43; Odile Moreau, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Askerî Misyonları, Osmanlı Cilt II, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s. 338; Kazım Karabekir, Türkiye'de ve Türk Ordusunda Almanlar Emre Yayınları, İstanbul 2001, s. 206-208.

Alman Askerî Misyonunun Osmanlı Askeri İle İlk Krizi: Yarbay Von Schlichting'in Nefer Bayram Tarafından Katledilmesi

atandıktan iki sene sonra Kaehler'in ölümü, Goltz'u Alman askerî heyetinin başına geçirdi. Böylece Goltz, Moltke ve Kaehler gibi hiç bilmediği bir ortama doğrudan girmek yerine iki sene zarfında ordunun işleyiş tarzını kavramış olarak hazırdu ve buna göre hareket etme imkanı elde etmişti.¹⁴

Askerî heyetin başına geçen Goltz, 1886 yılı başına kadar çalışmalarına devam etmiş; ancak aynı yıl uygun çalışma ortamının olmadığı gerekçesiyle askerî okullar müfettişliğinden istifa etmek zorunda olduğunu II. Abdülhamid'e bildirmiştir.¹⁵ Bu durum üzerine harekete geçen II. Abdülhamid, Alman İmparatoru II. Wilhelm'i de araya koyarak Goltz'un Osmanlı Devleti'nde kalması için ikna çalışmalarına başlamıştı. İkna çabaları sırasında Goltz'a istediklerini yapma fırsatını vereceğine dair sözler veren II. Abdülhamid'in girişimleri sonucunda askerî heyet başkanlığı için üç yıllık bir kontrat yapılmıştı.¹⁶ Böylece çalışmalarına tekrar başlayan Goltz, kendisine verilen sözlerin yerine getirilmediğini belirterek 1893 yılında hizmetine son verilmesini istemişti. Bu durum üzerine tekrardan diplomatik olarak harekete geçen II. Abdülhamid, Alman İmparatoru nezdinde girişimlerde bulunmuş bu girişimlerin sonucunda, Alman İmparatoru ve Genelkurmay'ının Goltz'a verdiği emirle sözleşmesi üç sene daha uzatılmıştı.¹⁷

Böylece iki yıl daha Osmanlı ordusunda hizmet eden Goltz, sözleşmesinin 1895 yılı sonunda bitmesiyle Almanya'ya geri dönmüştü. 12 yıllık Osmanlı Devleti'ndeki görevi boyunca Osmanlı ordusunun Alman modeline göre yapılandırılması ve eğitimden, subay seçimine, subayların Almanya'da eğitim görmesine, nizamnamelerin hazırlanmasına, Osmanlı ordusunun silah ihracının Alman şirketlerine bağlanmasına kadar birçok önemli işe imza atmış ve gelecekte Osmanlı ordusunun yönetiminde söz sahibi olacak subayları yetiştirerek ülkesine dönmüştü.¹⁸

Goltz'un ülkesine gidişinin ardından Alman ıslah heyetlerinin Osmanlı ordusunda yapmaya çalıştığı reformların meyvesi, 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda alınmıştı. Almanların eğittiği ve Alman silahlarıyla donatılmış Osmanlı ordusu, Fransızların eğittiği ve Fransız silahlarıyla donatılmış Yunan ordusunu ağır bir mağlubiyete uğratmıştı. Böylece Osmanlı Devleti'ne gelen Alman askerî heyetlerin yaptıklarının orduyu geliştirdiği görülmüş ve Alman silahlarının vuruş gücü etkinliğinin de çok iyi olduğunun anlaşılmıştı.¹⁹ Diğer yandan Goltz Türkiye'den ayrıldıktan sonra Alman heyetinden yedi kişi Osmanlı ordusunda görevlerine devam etmişti. Bu kişilere ek olarak 1899 yılında bir piyade ve bir süvari yüzbaşısı Türkiye'ye gönderilmiş, bu tarihten iki yıl sonra ise 1901 yılında heyete bir piyade bir istihkam ve bir topçu binbaşısı daha katılmıştı.²⁰

14 BOA, İ.DH.. 888-70644; Von der Goltz, Genç Türkiye'nin hezimet ve imkân-ı itilası, İstanbul 1332; s. 73; Selçuk Günay, "Colmar Von Der Goltz'un Gözüyle Osmanlı Devleti ve Geleceği", Atatürk Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, S. 5 s. 27-28.

15 BOA, Y. PRK. ASK. 31-52.

16 BOA, Y.PRK. ASK. 33-62; Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 57; Zeynep Güler, "Osmanlı Ordusunun Modernleşmesinde von der Goltz Paşa'nın Rolü", Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2007, s. 149; Yorulmaz, a.g.e, s. 140-141.

17 BOA, Y. PRK.BŞK. 33-16; Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 66-67.

18 O. Moreau, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman, s. 341-342; J. L.Wallach, a.g.e, s. 67-68; L. Rathman, Alman Emperyalizmi, s. 35-39; Fatih Yeşil, "Kara Kuvvetlerinde Avrupalı Danışmanlar", Osmanlı Askerî Tarihi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri (1792-1918), Ed. Gültekin Yıldız, Timaş Yayınları, İstanbul 2017, s. 136; İ. Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nda, s. 117-118; Y. Özgüldür, Türk – Alman İlişkileri, s. 14 – 15; Hayri Mutluçağ, "Dost Bildiğimiz ve Ordumuzu İslah İçin İçimizde Bulundurduklarımızı Marifetleri !", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, S. 12, s. 39.

19 Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908 – 1920), Cilt: III, Kısım: VI, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1996, s. 76.

20 BOA, Y..MTV. 214-189; J. L. Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 71-73.

Almanya'dan sipariş edilen seri ateşli topları kullanacak kişilerin Osmanlı ordusunda olmamasından ve bunları kullanacak astsubaylara eğitim verilmesi için Almanya'ya gönderilmesiyle bu topların alınmasına yardımcı olmak için Alman astsubayların Türkiye'ye gönderilmesini istediğini II. Abdülhamid 1905 yılında Alman askerî ataşesine iletmişti. Ancak Alman askerî ataşesi dil ve din birliğinin olmamasını gerekçe göstererek bu durumun olamayacağını, Almanya'dan eğitim için astsubayların Türkiye'ye gönderilse de başarı şansının düşük olduğunu belirtmiş ve başka bir öneri sunmuştu. İki kısımdan oluşan önerinin ilk kısmında Türk topçu subaylarının eğitim için Almanya'ya gönderilmesi, ikinci kısımda ise askerî heyet içinde bulunan İmhof Paşa'ya topçuların eğitimi için fırsat verilmesi önerilmişti.

Bu önerinin II. Abdülhamid tarafından kabul edilmesiyle birlikte daha önce Ditzfurth Paşa tarafından numune taburları²¹ kurulması için yapılan öneri 1907 yılında II. Abdülhamid tarafından kabul edilmiş ve ilk etapta altı adet numune taburu kurularak çalışmaya başlanmıştı.²² Böylece Almanya'da eğitim alarak Türkiye'ye dönen subaylar numune kitalarında görevlendirilmişti. Bu şekilde de Alman eğitimiyle yetişen subayların Osmanlı ordusunda ön plana çıkarılması planlanmıştı.²³

Kanuni Esası'nın 1908'de²⁴ tekrardan yürürlüğe konması ve 1909'da II. Abdülhamid'in tahtan indirilmesinin ardından Osmanlı Devleti yöneticileri kendini geliştirmeye yardımcı olacak askerî yardımları Almanya'dan almaya devam etmişti. Diğer yandan da artık Goltz'un öğrencileri subay ve kurmay subay olarak Osmanlı ordusunda söz sahibi olacak makamlara gelmişlerdi.

Bu durumun yanında Meşrutiyet dönemi ordusunu geliştirmek için Osmanlı Devleti yöneticileri tekrardan daha önceki çalışmalarından çok etkilendikleri Goltz'a yüzünü dönmüştü. Böylece Osmanlı topraklarına Goltz'u çağırarak Berlin Ateşemiliteri Binbaşı Enver Bey'e Goltz ile görüşmesi yolunda emir verilmişti. Yapılan görüşmenin ardından ise Goltz, Alman büyük manevralarının bitimiyle birlikte kendisine verilen dört aylık izinde Türkiye'ye gelebileceğini ve masraflarının karşılanması talebiyle teklifi kabul etmişti.²⁵ Goltz, Osmanlı Devleti tarafından bu teklifinin kabulünün ardından da Ekim 1909'da Türkiye'ye gelmişti. Goltz²⁶ burada bulunduğu dört ay zarfında Osmanlı ordusuna, ordu ve kolordu seviyesinde manevralar yaptırmış, subay eğitimi için orduların içinde numune taburları kurmuş ve ordunun yeniden teşkilatlanması için çıkarılan Teşkilat-ı Esasiye Nizamnamesine katkıda bulunmuştu.²⁷

II. Meşrutiyet döneminde yapılan bu hareketlerle artık II. Abdülhamid döneminde olduğu gibi askerî talimler sadece teorik olarak işlenmemekte ve konular pratiğe de

21 Numune taburları, askerî birlikler içinde kurulan çeşitli konularda eğitilmiş personel ihtiyacını karşılamak için oluşturulmuş eğitim birimleridir.

22 BOA, Y.. MTV. 310-40

23 J. L. Wallach, Bir Askerî Yardımın, a.g.e, s. 74-75.

24 "1908 yılında Goltz Türkiye'ye gelmiş ve burada ağırlanmıştı. Bu sırada harbiye de kendisine verilen ziyafette konuşma yapmıştı." Konuşma için bkz. BOA, Y.. PRK. ASK. 257 – 91; "Bu gelişin ardında Eylül ayında tekrardan Osmanlı ordusuna girmesi yolunda Genelkurmayda çalışmalar yapıldıysa da bu durum yönetim tarafından reddedilmişti." J. L. Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 82.

25 BOA, İ..AS.. 83-26; Z. Güler, "Osmanlı Ordusunun Modernleşmesinde", s. 199; Alaeddin Örsal, "İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Ordusunda Görev Yapan Yabancı Subayların Birinci Dünya Savaşı'nın Askerî Yönetimi Üzerindeki Etkileri" Dördüncü Askerî Tarih Semineri Bildirileri, ATESE Yayınları, Ankara 1989, s. 344.

26 BOA, İ.. HUS. 179-19

27 Z. Güler, Osmanlı Ordusunun Modernleşmesinde, s. 200; Örsal, a.g.m, s. 345.

Alman Askerî Misyonunun Osmanlı Askeri İle İlk Krizi: Yarbay Von Schlichting'in Nefer Bayram Tarafından Katledilmesi

dökülmekteydi.²⁸ Böylece ordunun tamamının teoride anlatılanları, pratikte de uygulamaya başlaması, Alman ve Osmanlı askerleri arasında sürtüşmelerin yaşanmasına neden olmuştu. Askeri talimnamelerin uygulanması süreci, Alman ve Osmanlı askerleri arasında kimi anlaşmazlıkları doğmasına başlamıştı. Özellikle Birinci Dünya Savaşı içerisinde sıklıkla rastlanacak bu sürtüşmelerin ilk fiili göstergesi, 1911 yılında Yıldız Kışlasında Kaymakam Schlichting'in²⁹ öldürülmesiyle şiddetli biçimde ortaya çıkmıştı.

KAYMAKAM SCHLICHTING'İN ÖLDÜRÜLMESİ

Alman subayların Osmanlı ordusunda istihdamı ve özellikle 1909 sonrası dönemde etkin bir biçimde ordu içinde görev almaları yaşanacak birçok problemi de beraberinde getirmişti. Bu problemlerden askerî misyon heyetini en çok zorlayan ilk konu dil eksikliği diğer konu ise Osmanlı ordusunda komuta kademesinde bulunan kişilerin “*tembel, isteksiz ve bilgic*” olduklarını düşünmeleri ve bu duruma göre hareket etmeleri olmuştu.³⁰ Askerî sistemin sert ve katı bir disiplinine sahip olan Almanlar askerlere göre “*tembel, isteksiz ve bilgic*” olmaları, eğitimler esnasında problemler çıkarıyordu. Osmanlı askeri açısından ise bilmedikleri bir ortama gelip hazır reçeteler hazırlayarak bunları uygulamaya kalkmaları, subay kadrosu ve askerlerle olan ilişkilerinde de iyi komuta ilişkileri kuramamaları sebebiyle problemler yaşanmaktaydı.³¹ Bu durumun dışı vurumu ise Mart 1911'de Yıldız Kışlası'nda yaşanan Kaymakam Schlichting'in³² Arnavut asker Bayram tarafından vurulma olmuştu.

Olay günü Yıldız Orhaniye Kışlası'nda görevli olan Alman heyetinden Kaymakam Schlichting 28 Mart 1911'de kışla girişinde bulunan nizamiyede görevli olan askerleri denetlerken burada bulunan askerler silahlı selamlama duruşuna geçmesinin ardından V. Nişancı Alayının V. Bölüğüne mensup olan nefer Hacı b. Bayram'ın tüfeğini yanlış tuttuğunu belirten Kaymakam Schlichting askerinin tüfek tutuşunu düzeltmesini istemişti. Bunun ardından asker elinde bulunan mavzer tüfeğini ateşlemişti. Kaymakam Schlichting'in sağ kalçasından giren mavzer tüfeği kurşunu omuriliği parçalayarak sol kalçaya yakın bir yerde kalmıştı. Bu olayın ardından da Hacı b. Bayram ve yanında bulunan diğer bir asker tutuklanarak sorguya alınmışlardı. Harbiye Nazırı ve Merkez komutanı da olayı duyar duymaz hemen kışlaya gelmişlerdi. Kaymakam Schlichting de tabur doktoru

28 Joseph Pomiankowski, Osmanlı İmparatorluğunun Çöküşü 1914- 1918(Çev. Kemal Turan), Kayıhan Yayınları, İstanbul 2014, s. 31-32; Gerhard Grühhaber, Türk Ordusunda Alman Ruhu (Çev. Bozkurt Leblebicioğlu), Say Yayınları, İstanbul 2022, s. 57-58.

29 “Schlichting 1881 yılında Almanya ordusuna katılmış ve Düsseldorf'da Tugay komutanı yardımcılığı, buradan 21. Tümen yardımcılığına, buradan Alay binbaşısı olmuştur. 1910 senesinde yapılan anlaşma gereği Kaymakam rütbesiyle Osmanlı ordusunda görevlendirilmiştir. Osmanlı ordusunda Selanik Numune Alayında görevlendirilmiş ancak bu alayın Arnavutluk'a gitmesi üzerine İstanbul'a gelmiş ve V. Nişancı Alayında görevlendirilmiştir.” Bkz. Tanin 28 Rebiülevvel 1329 numara: 924; Yeni Gazete, 29 Rebiülevvel 1329 numara: 931. Klaus Wolf da 1910 yılında hastalanarak görevini bırakan Yüzbaşı Schwarz'ın yerine gönderildiğini ve piyade numune alayında görevlendirildiğini yazmaktadır. Bkz. Klaus Wolf, Gelibolu 1915, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2014, s. 521.

30 Carl Mühlman, İmparatorluğun Sonu 1914, Timaş Yayınları, İstanbul, 2021, s.15; Karabekir, a.g.e, s.209-211; Hasan Cemil Çamlıbel, Makaleler Hatıralar, TTK, Ankara, 2011; Glen W. Swanson, “War Tecnoogy and Society in the Ottoman Empire from the Reign of Abdülhamid II to 1913: Mahmut Şevket and the German Military Mission”, War Tecnoogy and Society in the Middle East, Haz. V.J. Paryy- M.E. Yapp, Oxford University Press, London, 1975, s. 378.

31 İ. Ortaylı, Osmanlı İmparatorluğunda, s. 108; J. L. Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 87.

32 Wallach eserinde Schlichting'in rütbesini üsteğmen olarak belirtmiştir. Ancak arşiv vesikalarında Schlichting'in rütbesi Kaymakam (Yarbay) olarak geçmektedir.

tarafından yapılan ilk müdahalenin ardından yaralı olarak hastaneye kaldırılmıştı.³³ Hastanede ameliyata alınan Kaymakam von Schlichting ameliyattan sağ olarak çıkmasına rağmen olayın yaşandığı günün akşamı ölmüştü. Bu olayın ardından Harbiye Nazırı ve olayın cereyan ettiği alay komutanı aynı gün Alman büyükelçisi Baron Marschall'a taziye ziyaretinde bulunmuşlardı.³⁴

Ertesi gün ise Osmanlı basını yaşanan olaya gazete sütunlarında yer vermişti. Kaymakam Schlichting'in 28 Mart 1911'de vurulması olayını Tasvir-i Efkâr gazetesi "*şayan telehhüf bir vaka-i cinaye*" başlığı altında 29 Mart tarihli nüshasında anlatmıştı. Yazının girişinde Yıldızda V. Nişancı Taburu Muallimi fon Schlichting Bey ile Fırka Kumandanı Erkan-ı Harp Miralaylarından Hüsnü İzzet Bey'in sabah vaktinde yapılan günlük teftiş sırada V. Alay'ın V. Bölüğündeki İpekli Hacı b. Bayram tarafından mavzer tüfeği kurşunuyla yaralandığını belirterek olayın sebebini "*... sebeb-i cerh hakkında icra edilen tahkikattan anlaşıldığına nazaran bu vâkıa sarf eser cehalet olub ne bir teşvik eseri ve ne de Şilingin Beyin neferin vaziyet askeriyesindeki hatayı tashih için kamçı ile dokunması değildir...*" şeklinde vermiştir. Paragrafın sonundaki "*...neferin vaziyet askeriyesindeki hatayı tashih için kamçı ile dokunması değildir.*" vurgusuyla 1903 yılında Makedonya'da meydana gelen Rus Konsolos Rostovski'nin bir asker tarafından vurulmasına da üstü kapalı bir şekilde değinilmişti.³⁵ Schlichting'in 12 kişiden oluşan mangayı teftiş ederken iki askerin duruşunu düzeltmesinin ardından Hacı b. Bayram'ın hizasına geldiğini; bu esnada ise Hacı b. Bayram'ın elinde bulunan mavzer tüfeğini ateşleyerek onu yaraladığı belirtilmiştir. Olayın ardından ise olay mahallinde yapılan müdahalenin ardından, Schlichting'in Alman hastanesine götürüldüğü ve burada yapılan ameliyatta "*amud-ı fekkarisine*" saplanan kurşunun çıkarılarak yaşam tehlikesinin azaltıldığı ifade edilmiştir. Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın da olayı haber alır almaz merkez komutanı Şahabettin Bey ve bazı askerî erkânla olay mahalline giderek askerî sorguya aldıklarını ve tahkikat için Cebel Topçu Komutanı Kolağası Recep Beyin riyasetinde Kolağası Kadri, Mülazım-ı evvel Asaf, Yüzbaşı Ali Rıza ve Mülazım Ragıp Efendilerden bir heyetin teşkil edildiği belirtilmiştir.³⁶ Haberde Hacı b. Bayram'ın yaralamada kullandığı mermilerin Çorlu Manevrasından kalmış olduğu ve silahını temizlediği sırada bu mermileri sakladığını, bu olaya dair de arkadaşlarına bir şey söylemediğinin yapılan tahkikat neticesinde anlaşıldığı belirtilmiştir. Haberin devamında ise gazete asker Hacı bin Bayram'ın cezasını çekeceğini ve bu olayın Osmanlı ordusunda hizmette bulunan tüm Alman zabitanına beslenmekte olan hürmet ve samimiyetin eksilmesine sebebiyet vermeyeceği belirtilmiştir. Ancak Harbiye Nazırı'nın, maktul Schlichting ile de konuştuğunu belirten gazete maktulün şu sözleri söylediğini belirtmiştir:

*"...ben alayımdan memnunum; beni katletmek istemiş olan nefere hakkımı helal ettim. Biçare mahza saika-i cehaletle hareket ettiği için şayan merhamettir..."*³⁷

33 BOA, DH. EUM. KADL. 12-31

34 Wallach, Bir Askerî Yardımın, s. 87.

35 "1903 yılında Makedonya'da bulunan yabancı elçilerin askerler tarafından selamlanması adet haline getirilmiştir. Aynı dönemde bir askerin İngiliz konsolosunu selamlaması üzerine konsolos bu askerî komutanına şikâyet etmiş ve komutanın askerin tüfeğiyle kendini selamlamasını sağlamıştır. Rotvoskide sivil olduğu halde Nüzhetiye karakolu önünden geçerken orada nöbet tutan askerin kendini selamlaması üzerine arabasından inerek askere hakaret etmiş ve kamçılamağa başlamıştır. Bu duruma dayanamayan asker de konsolosu silahla vurarak öldürmüştür. Bunun ardından ise asker divanı harpte yargılanmış ve idama mahkûm edilmiştir." Ayrıntı için bkz. Hasip Saygılı, 1903 Makedonya'sında Reformlara Tepkiler: Manastır Rus Konsolosu Aleksandır Rostkovski'nin Katli, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, S. 39, 2013.

36 Diğer gazetelerde bu heyetin içinde bir de çavuşun olduğu bildirilmektedir.

37 Tasvir-i Efkâr 28 Rebiülevvel 1329 numara: 545.

Alman Askerî Misyonunun Osmanlı Askeri İle İlk Krizi: Yarbay Von Schlichting'in Nefer Bayram Tarafından Katledilmesi

Tanın gazetesinde ise *"bir vakıa-i müessife"* başlığı altında konu işlenmiştir. Gazete meydana gelen bu gibi sonu düşünülmeden yapılan hareketlerin Osmanlı ordusu gibi itaat temsili olan bir orduda meydana gelmesinin üzüntüye sebep olduğunu ve Osmanlı ordusunu Almanya ordusu gibi korkular bir kuvvet yapmak için uğraşan Alman subaylarına karşı bu hareketin üzüntüyü bir kat daha fazla arttırdığı belirtilmiştir. Tanin, olayın oluşumunu Kaymakam von Schlichting'in birkaç gün önce İpekli Hacı bin Bayram isimli neferi talimlerde askerî vaziyeti tam olarak alamadığını görerek başını olması gerektiği gibi hareket ettirmek için eliyle müdahaleye mecbur bulunmuş olduğunu ve bu hareketin birkaç defa tekrarlanması üzerine nefer Bayram'ın bunu kendisine bir hakaret olarak algılamış olduğunu ve bu hakareten kurtulmaya karar verdiğini yazmıştır. Olay günü olan 28 Mart'ta sabah saat 09'da Schlichting ve Fırka Komutanı Hüsnü İzzet Bey'in teftişe geldiklerinin haber verilmesi üzerine 12 kişilik neferin selam durmak üzere koğuştan çıktıkları sırada, askerin manevralardan kalma mermileri silahına doldurmasının ardından dışarı çıktığını ve burada saf düzeninde selam durma vaziyetinde beklerken Schlichting'in bu halde gördüğü yanlışları düzeltmek için selamlama kitasına doğru yöneldiğini, ilk askerin vaziyetini düzeltmesinin ardından ikinci askere yöneldiği sırada silah sesinin işitilip Schlichting'in yere yığıldığını, ardından doktorun Schlichting'e ilk müdahaleyi yapması ile maktulün hastaneye sevk edildiğini bildirmiştir. Olayın Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'ya bildirilmesinin ardından ise Paşa'nın hastaneye gittiği belirtilmiştir. Bu olayın yaşanmasının ardından konuşabilecek durumda olan Schlichting'in hastanedeki ifadesinin Fransızca olarak alay komutanı Hüsnü İzzet Bey tarafından alındığını, Hacı b. Bayramın sorgulama ardından Schlichting ile yüzleştirildiğini ve Schlichting askere *"oğlum sen ne yaptın? Beni niçin urdun?"* dediğini, Hacı bin Bayram ise *"bana bed muamele ettin arkadaşlarımla arasında mahcup olduğum için babamı vurur gibi seni urdum"* dediğini ve bu konuşmanın ardından da Hacı b. Bayram'ın odadan çıkartıldığını belirtmiştir. Alman sefaretinin durumuna da vurgu yapan gazete, vurulma hadisesinin buraya ulaşmasının ardından Almanya sefiri Marschall'ın hastaneye giderek Schlichting ile konuştuğunu ve Schlichting'in sefere *"...bir nefer mağlup ihtiras olarak böyle bir harekette bulunmasının her yerde vakıa olduğunu, bundan dolayı kendisinin Osmanlı ordusu namına müteessif bulunduğunu, alaydan pek ziyade memnun bulunduğunu..."* söylediğini belirtmiştir. Ayrıca Schlichting'in yaralı olarak hastane de arkadaşlarıyla konuştuğunu, hatta maiyetinde bulunan subaylara ait bilgiler ve tetkiklerini yazdığını, yedi maddelik bir vasiyet yazdırarak ölürse cenazesinin Almanya'ya nakledilmesini istediğini belirterek aynı gün akşam saat 5'te vefat ettiğini bildirmiştir.³⁸

Tanın gazetesi ayrıca olayın yaşandığı sırada birlikte görevli askerlerden gelen bir mektubu ve Goltz Paşa'nın konu hakkında Berlin'de yazmış olduğu mektubun 926 numaralı nüshasında yer vermiştir. Mektupta, Schlichting'in çok iyi bir komutan ve eğitimci olduğunu hem askerleriyle hem de alayıyla ilgilendiğini, kendilerinin hatalarını Türkçe bilmediğinden tarif ettirdiğini ve eliyle düzelttiğini; iyi hareket yaptıkları zaman ise sırtlarını okşadığını ve sevdiğini; subayların yapmış olduğu yanlışları ise hem onlara ve hem de kendilerine gösterdiğini, hatta bir gece dersi sırasında olası bir seferde alayın başında sefere katılacağını söylediğini belirtmişlerdir. Mektubun devamında ise askerler, kendilerinin komutanlarını, komutanlarının ise kendilerini çok sevdiğini; alaya katılalı dört beş ay olmasına rağmen haftanın son günlerinde üç dört defa kendilerini teftiş ettiğini ve iyi bir asker olmaları için çalıştığını ancak bu sırada *"itaatsiz cahil bir alçak"* tarafından komutanlarının vurulduğunu ve bu duruma çok üzüldüklerini; ölüm haberinin ise bölük komutanları Mülazım Selahaddin Bey tarafından *"...biz kendi memleketimizin*

³⁸ Tanin, 27 Rebiyülevvel 1329 numara 923.

muhafazası için çalışırken bizim vatanımızı muhafaza edecek ordunun terakkisine çalıştığı esnada dün bir hain tarafından urulan kumandanımız Schlichting Beğ vefat etmiştir...” sözleriyle bildirildiğini; bu durumun kalplerinde büyük bir keder meydana getirdiğini yazdıklarını belirtmişti. Gazete, yazının sonunda da mektubu gönderen askerlerin bölüklerini ve adlarını vererek mektubun geçerliliğini vurgulamayı unutmamıştı. Goltz Paşa'nın mektubunda Schlichting Bey'in hiçbir zaman askerlerine aşağılayıcı ve kötü muamelede bulunmayacağını, Türkiye'de bulunmasından dolayı hoşnut olduğunu, yazdığı mektuplarında Türk askerini methettiğini, bu tip hadiselerin Alman eğitimcileri, eskisi gibi vazifelerini ifadan alıkoymayacağını belirttiğini yazmıştı.³⁹

Yeni Gazete, olayı daha detaylandırmıştı. Buna göre eğitim esnasında Hacı bin Bayram'a Schlichting'in tüfeğin dipçliğini nasıl tutması gerektiğini gösterirken dirseğini ittiğini ve tüfeğin askerin yüzüne çarpması sonucu, askerin bu durumdan çok içerlediğini ve talimden sonra yanında bulunan bir askere intikamını alacağını söylediğini belirterek bu olayın ardından üç gün bu durumu gizlediğini ve 28 Mart günü yaptığı planı uygulamaya karar vererek Schlichting'i vurduğunu belirtmişti.⁴⁰ Gazete, Schlichting'in vurulmasının ardından yaralı olarak hastanede yattığı sırada olayı duyarak hastaneye kendisini ziyaret eden Alman sefiri Marschall'e *“...böyle bir eser gazabın her yerde müşahede edilebildiğini, bu halin Osmanlı askerinin haysiyetine asla dokunmadığı ve alayının kendisine her vakit memnuniyet bahşettiğini...”* söylediğini yazmıştı.⁴¹

İkdam gazetesi ise olay hakkında Hacı bin Bayram'ın ifadesinde Rostkowski olayından esinlenilerek biraz kurgusal olarak olayın gerçekleşmesinde askerin haklı olduğuna dair bir intiba uyandırmak için, Bayram'ın ifadesini farklı bir şekilde ele almış ve bir askerin de bu anlatıyı onayladığını belirtmiştir. Gazeteye göre Hacı bin Bayram ifadesinde, *“Her zaman gelip talim esnasında benim kusurumu buluyor ve beni tazyik ediyordu. Bu seferde üzerime doğru gelmeye başlayınca yine kusurumu bulacak zannıyla kendisini urdum.”* demiştir. Diğer yandan Schlichting'in yüzleşmede Hacı bin Bayram'ı affettiğini yazan gazete, bu yolda bir Almanca yazı yazıp imzaladığını belirtmiştir. Gazete Mahmut Şevket Paşa'nın da katile bu olayı niye yaptığını sorması üzerine katilin *“...bana olan muamelesini hakaret sandım!...”* dediğini yazmıştır.⁴²

Diğer yandan Kaymakam Schlichting'in 28 Mart'ta ölmesi üzerine Alman İmparatoru II. Wilhelm telgraf göndermişti.⁴³ Padişah V. Mehmet Reşat ile Harbiye Nezareti de gazetelerde birer taziye mesajı yayınlayarak durum hakkındaki üzüntülerini belirtmişlerdi. Gazetelerde yer alan taziyelerde Padişah V. Mehmet Reşat *“Gaybubet abidesi ordumuz için büyük bir ziya teşkil eden Kaimakam Şilhtay'nın akıbetü'l-mena günden ziyadesiyle müteessir olarak zat-ı haşmetanelerine beyan taziyet eylerim”* şeklinde taziyesini sunmuş; Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa ise Alman Harbiye Nazırına *“Almanya ordusunun böyle kıymettar bir rengini kaybetmiş olmasından dolayı beyan taziyet eylerim”* şeklinde taziye mesajı gönderdiğini bildirmişti.⁴⁴

39 Tanin, 30 Rebiyülevvel 1329, numara: 926.

40 Yeni Gazete, 28 Rebiyülevvel 1329 numara: 930.

41 Yeni Gazete, 29 Rebiyülevvel 1329 numara: 931.

42 İkdam, 28 Rebiyülevvel 1329 numara: 377. İkdam gazetesi 1 Rebülhair 1329 tarihli nüshasında Goltz Paşa'nın makalesine yer vererek Tanin gazetesinde yazılanları tekrarlamıştır. Bkz. İkdam, 1 Rebiyülahir 1329 numara: 380.

43 BOA, HR. MTV.. 49-02

44 Tasvir-i Efkâr 29 Rebiyülevvel 1329, numara: 546; Tanin, 27 Rebiyülevvel 1327, numara 923; İkdam, 28 Rebiyülevvel 1329 numara: 377.

Alman Askerî Misyununun Osmanlı Askeri İle İlk Krizi: Yarbay Von Schlichting'in Nefer Bayram Tarafından Katledilmesi

Divân-ı Harp'de yapılan yargılamasında Nefer Bayram, olaydan on beş gün evvel yapılan talimde Yarbay Schlichting'in kendisine vurmuş olduğunu ve bu durumun kendisinde ona karşı bir gayz ve gazap beslemesine sebep olduğunu, mavzerinde bulunan manevra mermisini mavzer fişegiyle değiştirerek onu vurduğunu belirtmiştir. Bu savunmanın ardından mahkeme heyetinin aldığı kararda Askerilik Kanunu'nun 101. Maddesi⁴⁵ uyarınca tasarlayarak görev başında adam öldürdüğü gerekçesiyle, Nefer Bayram'ın idamına karar verildiği ve idamın Ceza-i Askeriye Kanunnamesi'nin 16. Maddesi⁴⁶ uyarınca kurşuna dizilmek suretiyle icra edilmesine divan-ı harpçe karar verildiği belirtilmişti. Alınan idam kararlarının padişah tarafından onanması gerektiğinden aynı gün karar Padişah V. Mehmet Reşat'a gönderilmişti.⁴⁷

Divân-ı Harb'de alınan idam kararının Padişah Mehmet Reşat'a onaylanması için gönderilmesinin ardından ise Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa idam kararı hakkında Berlin Sefareti'nden alınan telgrafi ve konu hakkında kendi görüşlerini içeren bir arzı, padişaha göndermişti. Berlin Sefareti'nden alınan telgrafta, Almanların maktul von Schlichting'i vuran askerin yaptığı olaydan dolayı pişmanlık duyması sebebiyle idam kararının affedilmesini padişahın istirham etmekte olduklarını yazdığını belirtilen Mahmud Şevket Paşa, bu duruma karşı kendisinin görüşlerini içeren arzda ise Almanların dile getirdikleri katilin affedilmesi görüşünün takdire değer olduğunu ancak katilin affedilmesi durumunun orduda disiplini bozacağını, katilin affedilmesinin Osmanlı subayları tarafından da onaylanmayacağını, kendisinin de bu durumu kabul etmeyeceğini belirterek katilin 1 Nisan 1911 cumartesi günü idamı için tüm hazırlıkların tamamlandığını ve bu konuda kararın ne olduğunun bildirilmesi gerektiğini arz etmiştir.⁴⁸

Harbiye Nazırı tarafından idam konusu hakkında verilen arzın ardından Padişah Mehmet Reşat, idam kararını onaylamıştı. Daha sonra ise Harbiye Nezareti tarafından Bab-ı Aliye bir tezkire gönderilerek Kaymakam von Schlichting'i tasarlayarak katleden Hacı b. Bayram'ın padişahın iradesinin alınmasının ardından 1 Nisan 1911 tarihinde sabah saat 07:30'da Zincirlikuyu civarında kurşuna dizilerek idam edildiği bildirilmişti. İdamın öncesinde ise Osmanlı gazeteleri 30-31 Mart 1911 tarihli nüshalarında olayın Alman gazetelerinde olan tesiri hakkında da yayınlar yapmışlardı. Tanin Gazetesi 30 Mart tarihli nüshasında Almanya'da çıkan gazetelerde konu ile alakalı kısımları vermişti. Frankurt Zetyung Gazetesi'nin Yarbay Schlichting'in katilinin kimseye atif ve isnat edilemeyeceğini, bir itaatsizlik sonucu ortaya çıktığını, meseleyi sükûnet içinde halletmek gerektiğini belirttiğini; Kolonişe Zeytung Gazetesi'nde ise hadisenin teessüfle karşılamakta olduğu ve Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkilere zarar vermeyerek konunun münferit algılanması gerektiğini yazdığını okuyucularına bildirmişti.⁴⁹ Yeni Gazete ise Berlin matbuatının olayı teessüfle karşıladığını ve olayı Osmanlı matbuatından alınıldığını belirtmişti.⁵⁰ İkdam ise katlin Almanya'da heyecan yarattığını, gazetelerin olayı teessüfle karşıladığını bildirmişti.⁵¹

45 Bu madde de askerî ceza kanunu iki durum ortaya koyarak hangi durumlarda idam hangi durumlar da hapis cezası verileceğini boş bırakmıştır. Ayrıntı için bkz. Askerî Ceza Kanunname-i Hümayunu s. 44.

46 Bu madde askerî mahalde işlenen cinayetin sanığının askerin önünde kurşuna dizilip idam olunmasıdır. On iki kişilik kıdemli askerden hazırlanan ölüm mangası bir yüzbaşı komutasında, sanığı kurşuna dize; kurşuna dizilmede bir tabur imamı, divanı harp azasından bir kişi ve bir tabur asker silahsız olarak sanığın kurşuna dizilmesinde hazır bulunur. Ayrıntı için bkz. Askerî Ceza Kanunname-i Hümayunu s. 7-9.

47 BOA, İ.HB. 81-31- 3

48 BOA, BEO. 3874-290536 – 2

49 Tanin, 29 Rebiyülevvel 1329, numara925.

50 Yeni Gazete, 29 Rebiyülevvel, 329, numara: 931.

51 İkdam, 28 Rebiyülevvel 1329 numara:377; İkdam, 29 Rebiyülevvel 1329 numara:378.

Kaymakam Schlichtin'in 28 Mart'ta vefat etmesinin ardından Almanya'da bulunan hanımına da haber verilmiş ve yapılan işlemlerin ardından 31 Mart günü Feriköy'deki Alman Kilisesi'nde yapılan askerî törenin ardından cenazesi tren ile Almanya'ya gönderilmişti.⁵² Alman Misyon heyetleriyle yapılan kontrat gereği Schlichting'in hanımına Mayıs 1911'de 1384 kuruş maaş bağlanmıştı.⁵³ Ekim ayında da Hacı bin Bayram'ın eşinin ve çocuklarının perişan halde olduklarının Kosova Valisi tarafından Maliye Nezaretine bildirilmesi üzerine bu aileye yardım sağlanmıştı.⁵⁴

Yaşanan bu olayın Avrupa'da nasıl karşılandığını konusunda Osmanlı Devleti'ne bağlı Avrupa'da bulunan büyükeliliklerden, Osmanlı Hariciye Nezaretine herhangi bir bilgi geçilmemişti; ancak Viyana Büyükelçisi Rifat Paşa, Viyana gazetelerinde, cinayeti işleyen askerinin onuruna hakaret sonucunda yaşanan bu olayın Osmanlı ordusundaki itaatsizlik ve disiplinsizliğin kanıtı olamayacağı yönünde değerlendirmelerin varlığına dikkat çekmişti.⁵⁵

SONUÇ

18. yüzyılda askerî alanda başlayan Osmanlı Devleti Almanya ilişkileri özellikle 1877-1878 Osmanlı- Rus savaşının ardından gelişme göstermiştir. Moltke ile başlayan Almanya'dan askerî heyet gönderme II. Abdülhamit devrinde anlaşmalara bağlanmış ve bu şekilde ilk olarak Kaehler heyeti gönderilmiştir. Kaehler'in 1885'te ölümünün ardından von der Goltz, askerî heyetin başına geçmiş ve 1895'e kadar Osmanlı askerî sisteminin Alman usulüne göre yetişmesine çalışmıştır. Ancak gelen bu heyetler çeşitli nedenlerle istedikleri çalışma ortamına bir türlü ulaşamamış olduklarını belirtmişlerdi. Özellikle Goltz'un Harbiye mektebini ıslah için tekrar görevlendirilmesiyle birlikte, gelecek kuşak subay kadrosunun eğitilmesinde rol alan Almanlar, Alman askerî nizamından etkilenilen bir kuşak doğurmuş; dünya savaşının çıkışıyla birlikte Osmanlı-Almanya arasında 1914 yılında bir kader ortaklığına dönüşmüştü.

Alman eğitimcilerinin, eğitimleri teoriden pratiğe dönüştürmesi sürecinde Osmanlı askeriyle içli dışlı olunmaya başlanmış; askerlerle birebir çalışılmış olunduğu için de bazı memnuniyetsizlikler baş göstermeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda sıklıkla görülen Alman-Osmanlı askeri arasında yaşanan anlaşmazlıklar, Kaymakam Schlichting'in Arnavut bir asker olan Hacı bin Bayram tarafından vurulmasıyla fiili olarak başlamış; bu kavramın ilk simgesi olmuştur. Yaşanan olay Harbiye Nezareti'nde infiale neden olsa da Almanların, pişman olması nedeniyle katilin affedilmesini önermesi ile kriz olmaktan çıkmıştır. Ancak Harbi Nazırı Mahmut Şevket Paşa tarafından bu cinayetin ordu içerisinde disiplinsizliğe neden olacağı gerekçesini padişaha arz etmesinin ardından Divân-ı Harp'de, Nefer Bayram'ın kurşuna dizilerek idam edilmesi kararı padişah tarafından onaylanmıştır ve askerî ceza kanunnamesi uyarınca kurşuna dizilerek idamı gerçekleşmiştir.

52 Tanin 28 Rebiyülevvel, 1329 numara: 924; Tanin 30 Rebiyülevvel, 1329 numara: 926; İkdam 30 Rebiyülevvel, 1329 numara: 379.

53 BOA, HR. İD.. 340-54

54 BOA, DH.İD.. 13- 51

55 BOA, HR. SYS. 201-24; BOA, HR. SYS. 201-25

Kaynakça

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi

- BOA, Y. PRK. ASK. 31-52
BOA, Y..PRK. ASK. 33-62
BOA, Y.. PRK.BŞK. 33-16
BOA, Y.. MTV. 310-40
BOA, Y.. PRK. ASK. 257 – 91
BOA, İ..AS.. 83-26
BOA, İ.HB. 81-31- 3
BOA, BEO. 3874-290536 - 3
BOA, BEO. 3874-290536 - 5
BOA, HR. SYS. 201-24
BOA, HR. SYS. 201-25
BOA, HR. MTV.. 49-02
BOA, İ.. HUS. 179 – 19
BOA, İ.DH.. 888-70644
BOA, DH. EUM. KADL. 12-31
BOA, HR. İD.. 340-54
BOA, DH.İD.. 13- 51

Gazeteler

- Tasvir-i Efkâr 28 Rebiülevvel 1329 numara: 545
Tasvir-i Efkâr 29 Rebiülevvel 1329, numara: 546
Tanin, 27 Rebiülevvel 1329 numara 923
Tanin, 28 Rebiülevvel 1329 numara 924
Tanin, 29 Rebiülevvel 1329, numara925
Tanin, 30 Rebiülevvel 1329, numara: 926
İkdam, 28 Rebiülevvel 1329 numara: 377
İkdam, 29 Rebiülevvel 1329 numara: 378
İkdam, 30 Rebiülevvel 1329 numara: 379
İkdam, 1 Rebiülahir 1329 numara: 380
Yeni Gazete, 28 Rebiülevvel 1329 numara: 930
Yeni Gazete, 29 Rebiülevvel 1329 numara: 931
Yeni Gazete, 30 Rebiülevvel, 329, numara: 932
Şehbal, İkinci Sene, 1 Nisan 1327
Servet-i Fünun 24 Mart 1327, numara: 1035

Eserler

- Askerî Ceza Kanunname-i Hümayunu 1308
- Beydilli, Kemal, Büyük Friedrich ve Osmanlılar, 18. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münasebetleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1985.
- Çamlıbel, Hasan Cemil, Makaleler Hatıralar, TTK, Ankara, 2011.
- Goltz, Von der, Genç Türkiye'nin hezimetini ve imkanı itilası, İstanbul 1332.
- Grübhaber, Gerhard Türk Ordusunda Alman Ruhu (Çev. Bozkurt Leblebicioğlu), Say Yayınları, İstanbul, 2022.
- Güler, Zeynep, Osmanlı Ordusunun Modernleşmesinde von der Goltz Paşa'nın Rolü, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilimdalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2007.
- Hatemi, Nilüfer, Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri, Yapı Kredi Yayınları, 2002, İstanbul
- Kara, Hidayet, Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Kara Ordusu (1876 – 1908), TTK, Ankara, 2020.
- Karal, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi Cilt: IV; Kısım: II, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011.
- Karabekir, Kazım Türkiye'de ve Türk Ordusunda Almanlar Emre Yayınları, İstanbul, 2001.
- Moreau, Odile, Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Askerî Misyonları, Osmanlı Cilt:II, Yeni Türkiye Yayınları, 1999.
- Mühlman, Carl, İmparatorluğun Sonu 1914, Timaş Yayınları, İstanbul, 2021.
- Örsal, Alaeddin, İkinci Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Ordusunda Görev Yapan Yabancı Subayların Birinci Dünya Savaşı'nın Askerî Yönetimi Üzerindeki Etkileri" Dördüncü Askerî Tarih Semineri Bildirileri, ATESE Yayınları, Ankara, 1989.
- Pomiankowski, Joseph, Osmanlı İmparatorluğunun Çöküşü 1914- 1918(Çev. Kemal Turan), Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2014.
- Rathmann, Lothar, Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi, Çev. Ragıp Zaraklı, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1976.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi (1908 – 1920), cilt: III, Kısım: VI, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1996.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Osmanlı Tarihi Cilt: IV; Kısım: I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011.
- von Moltke, Helmuth, Türkiye Mektupları Çev. Kemal Vehbi Gül, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1967.
- Wallach, L. Jehud., Bir Askerî Yardımın Anatomisi, Çev. Fahri Çeliker, ATESE Yayınları, Ankara, 1985.
- Wolf, Klaus Gelibolu 1915, Çev. Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014.
- Yavuz Özgüldür, Türk – Alman İlişkileri (1923 – 1945), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- Yeşil, Fatih, "Kara Kuvvetlerinde Avrupalı Danışmanlar", Osmanlı Askerî Tarihi Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918, (Ed. Gültekin Yıldız), Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.
- Yorulmaz, Naci, Büyük Savaşın Kara Kutusu, Kronik Kitap, İstanbul, 2018.

Alman Askerî Misyonunun Osmanlı Askeri İle İlk Krizi: Yarbay Von Schlichting'in Nefer Bayram Tarafından Katledilmesi

Dergiler

- Alkan, Necmettin, "II. Abdülhamid Devrinde İstihdam Edilen İlk Alman Askerî Heyetinin Komutanı Otto Von Kahler ve Her İki Tarafın Beklentileri", Tarih Dergisi, 2006, sayı:43, s. 135-166.
- Beydilli, Kemal, "II. Abdülhamid Devrinde Gelen İlk Alman Askerî Heyeti Hakkında", Tarih Dergisi, 1979.
- Günay, Selçuk, "Colmar Von Der Goltz'un Gözüyle Osmanlı Devleti ve Geleceği"; Atatürk Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi, sayı:5, s. 26-42.
- Mutlucağ, Hayri, Dost Bildiğimiz ve ordumuzu ıslah için içimizde bulundurduklarımızın marifetleri !, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı:12, s.13-22.
- Özgüldür, Yavuz, "Yüzbaşı Helmut Von Moltkeden Müşir Liman Von Sanders'e Osmanlı Ordusunda Alman Askerî Heyetleri", OTAM, Cilt:IV, Sayı: IV, 1993, s.297-30.7
- Saygılı, Hasip, "1903 Makedonya'sında Reformlara Tepkiler: Manastır Rus Konsolosu Aleksandır Rostkovski'nin Katli", Karadeniz Araştırmaları Dergisi, sayı: 39, 2013, s.69-94.
- Swanson, Glen W., "War Tecnoogy and Society in the Ottoman Empire from the Reign of Abdülhamid II to 1913: Mahmut Şevket and the German Military Mission", War Tecnoogy and Society in the Middle East, Haz. V.J. Paryy- M.E. Yapp, Oxford University Press, London, 1975, s.367-385